Матеріали і дослідження
з археології Прикарпаття і Волині.
Вип. 12. 2008. С. 407–428.

З ІСТОРІЇ АРХЕОЛОГІЇ

Наталя БУЛИК

АРХЕОЛОГІЧНІ КОЛЕКЦІЇ У МУЗЕЯХ ЛЬВОВА (1823–1914)

Перша половина XIX ст. в Європі – це період зародження нового напрямку у літературі, мистецтві та науці – романтизму, становлення якого у Східній Галичині відбувалося паралельно з розвитком таких галузей історичної науки як етнографія та археологія, виявом чого були збір етнографічних та фольклорних матеріалів, археологічних знахідок, формування приватних колекцій, виникнення музеїв та наукових товариств. Звернення до свого минулого, зокрема, до побуту, мови, звичаїв було одним із характерних явищ цієї епохи. В аристократичних колах вважалося добрим тоном збирати старовинний посуд, предмети побуту, картини, зброю тощо. Колекціонування старожитностей сприяло формуванню приватних збірок, які, набуваючи характеру колекцій, передавалися у спадок нащадкам. Не останнє місце у реєстрі старожитностей займали речі, отримані з археологічних розкопок, чи випадкові знахідки (керамічні вироби, прикраси, тощо). З першої половини XIX ст. починається формування музеїв у Львові, де археологічні експонати становили велику, а іноді і основну частину фондів.

Археологія стала невід'ємною частиною у пошуках "романтиків", оскільки дослідження матеріальної культури попередніх поколінь давало змогу виявляти неповторні риси історичного розвитку різних етнічних спільнот. Навколо музеїв гуртувалися провідні археологи та історики, що сприяло не лише зародженню музейництва, а й розвитку науки. Музеї були основними осередками формування львівської археології впродовж XIX ст.

На етапі зародження галицького музейництва формування археологічних колекцій нерозривно пов'язано із ***музеєм Любомирських*** та ***музеєм Дідушицьких***. З середини XIX ст. утворюються перші українські музеї, серед яких для розвитку археології вирішальне значення мали ***музеї Народного дому, Ставропігії, Наукового товариства ім. Шевченка, Національний музей.*** Дещо специфічним був ***кабінет-музей доісторичних знахідок*** при кафедрі класичної археології та праісторії Львівського університету.

Музей Любомирських

Важливою подією у науковому житті Львова на початку 20-х років XIX ст. стало створення музею Любомирських. Любомирські – польський князівський рід, що з XVI ст. володів великими маєтками в Україні – у культурному житті Галичини відомі як меценати та колекціонери. До найяскравіших представників роду у цьому напрямку належали Генріх та його син Юрій (Єжи). До заслуг першого відноситься закладення музейної збірки, другий же був попечителем Оссолінеуму і продовжувачем справи батька у формуванні музею. Музейна установа виникла на основі приватної колекції Генріха Любомирського. Її основи закладено у XVIII ст. У ній знаходилися королівські грамоти, дорогоцінна холодна та вогнепальна зброя, ікони, картини, монети, і ін. Поступово колекція доповнювалася різними випадковими археологічними знахідками.

Нагромадження речових матеріалів і суспільний розвиток Галичини сприяли тому, що у 1823 р. за домовленістю Г. Любомирського і Й. Оссолінського музей Любомирських увійшов до складу Народного закладу ім. Оссолінських [Przewodnik..., 1909, s. 6]. Музей розміщувалася у східному крилі будинку Оссолінеуму (рис. 1) та функціонував на автономних правах. Назва музею Любомирських продовжувала існувати впродовж усього XIX – початку XX ст. [Кротоус, 1997, с. 3]

На той час у фондах музейної установи Любомирських зібрано велику кількість орденів, медалей, ікон, картин, зброї та археологічних експонатів [Katalog..., 1877, s. 2; Przybysławski,

1906, s. 11]. Важливе місце у експозиції відводилося колекції монет, яка була найбільшою в Галичині. Поповнювалася вона значною мірою завдяки пожертвам таких відомих колекціонерів, як С. Вроновський, Г. Павліковський, Л. Сапєга та ін. [Haczewska, Korczyńska, 1997, s. 52]. У 1876 р. Г. Любомирському спільно з директором музею В. Кетжинським вдалося домогтися передачі до Оссолінеуму монетних скарбів, виявлених на території Галичини [Haczewska, Korczyńska, 1997, s. 52]. Право експонування та зберігання монет мали Народний заклад імені Оссолінських та Львівський університет. Більшою прихильністю з боку влади користувався Оссолінеум і найцінніші та рідкісні скарби осідали в його колекціях [Шуст, 2003, с. 433].

Рис. 1. Народний заклад ім. Оссолінських. Східне крило будинку у якому розміщувався музей. Фото Е. Тшемеського (70-ті роки XIX ст.)
Fig. 1. Ossolinski folk's foundation. Eastern part of building, where museum situated. Photo by E. Tshemes'ky (70-th of XIX century)

Музей Любомирських складався з п'яти відділів, всередині яких експонати розміщувались хронологічно. У першому, що мав назву *"Археологічно-історичний відділ"*, експонувалися археологічні знахідки, поділені на дві групи. У першу групу включено найдавніші кам'яні та кістяні артефакти, які хронологічно охоплювали кам'яний вік та епоху міді-бронзи. Другу групу творили матеріали із розкопок літописних пам'яток. Наступний відділ, що мав назву *"Предмети історично-пам'яткові"*, представляв особисті речі відомих державних осіб, дорогоцінний одяг, грамоти, клейноди, релігійну атрибутику та ін. Різьба по дереву та іконопис представлені у третьому відділі. Серед предметів різьби найбільшу групу складали ручні дерев'яні хрести та невеликі різьблені скульптурки, фрагменти іконостасів. Четвертий відділ експонував холодну та вогнепальну зброю. У п'ятому були виставлені різнотипні старовинні предмети, походження яких невідоме. Консерватором музею призначено Є. Павловича [Czasopism naukowy..., 1828, s. 6]. З 1828 р. за його вказівкою започатковано науковий опис речових матеріалів, класифікацію і впорядкування музейних предметів [Ossowski, 1890, s. 19].

Завдяки об'єднанню двох установ у Львові утворилася добре укомплектована збірка. Проте археологія займала невелике місце в експозиції. Лише незначна частина археологічних знахідок була виставлена у першому відділі, який відтворював найдавнішу історію. Більшість археологічної колекції осідала у фондах. Експонати репрезентували різні регіони

Рис. 2. Володимир Дідушицький (1825–1899) – засновник Природничого музею у Львові
Fig. 2. Volodymyr Didushytski (1825–1899) – founder of Natural museum in L'viv

західноукраїнських земель (Поділля, Опілля, Покуття, Підляшшя, Розточчя, Волинь та ін.) [Czasopism naukowy..., 1828, s. 6–7].

На кінець 20-х років XIX ст. у фондах установи зосереджено велику колекцію стародруків, рукописів, особисті речі, культові предмети, зброю, монети, випадкові археологічні знахідки, які представлені ліпними посудинами, теракотовими фігурками, кістяними та крем'яними знаряддями [Czasopism naukowy..., 1828, s. 5]. Цікаві археологічні експонати поповнили колекцію музею Оссолінських у 1826 і 1828 роках. Першою з них була унікальна знахідка комплекту озброєння воїна, яку виявлено у 1826 р. під час Прокладання дороги Коломия – Кам'янка Велика. Інша знахідка, що мала неабияку музейну цінність – великий двосічний бронзовий ритуальний ніж, що походив з кургану під Галичем і став надбанням музею у 1828 р. [Pauli, 1840, s. 26–27].

Варто зазначити, що наприкінці 20-х років XIX ст. музей Любомирських провів археологічні роботи на Високому Замку та у недалеких околицях Львова. Під час розкопок на Підзамчі виявлено родинний гербовий камінь з написом *"Nikolaus a Mielec etc. Loci praefectus A. D. 1564"*, який згодом розміщено в експозиційному залі [Przewodnik..., 1909, s. 8].

Про швидке налагодження зв'язків Народного закладу ім. Оссолінських з різними науковими установами свідчить чимало фактів. Фондові збірки було поповнено за рахунок фрагментів ліпної кераміки, яку з Познані передало місцеве Товариство приятелів наук, через наукового співробітника музею М. Третера [Katalog..., 1877, s. 7; Kostrzewski, 1949, s. 13].

Фактично із 1828 р. музей Любомирських при Народному закладі імені Оссолінських був одним із важливих центрів формування археологічної науки Львова. Оссолінеум став першою установою міста, у якій не лише зберігали археологічні матеріали, але проводили їх наукову та камеральну обробку. Для зберігання знахідок створено спеціальні фондові приміщення. Опис предметів і їх впорядкування відбувалися за вказівкою головного консерватора музею [Ossowski, 1890, s. 19].

Наприкінці 40-х років XIX ст. Народний заклад імені Оссолінських запросив на посаду кустоша (хранителя) музею Любомирських Івана Вагилевича (1811–1866), який на той час мав уже певні напрацювання у археології [Wagilewicz, 1843, s. 151–168]. Постать І. Вагилевича не випадково привертає увагу істориків, мовознавців, археологів [Бандрівський, 2000, с. 137–140; Зашкільняк, 2006, с. 146–153]. Будучи одним із засновників "Руської трійці" та одним із перших романтиків, І. Вагилевич намагався зрозуміти сучасну йому дійсність через призму минулого, для чого звертався до народної творчості, писемних та археологічних джерел, мови. Його роботам притаманний критичний підхід до джерел і власне бачення проблеми. Свідченням археологічних пошуків І. Вагилевича є інформація ректорату Львівської духовної

семінарії від 27 жовтня 1841 р., з якої відомо, що *"Вагилевич Іван з часу закінчення навчання* (1839 – Н. Б.) *подорожував. ... він направився до одного поміщика поблизу Олеська Золочівського округу з метою взяти на себе обов'язки вчителя його дітей, щоб таким чином мати можливість проводити розкопки великого кургану, який знаходився там. З такою самою метою він направився пізніше у Монастириська, далі на деякий час до свого батька і до священика Петрушевича в Стрийському окрузі"* [Русалка…, 1989, с. 191–192]. Насправді зацікавлення Вагилевича одночасно археологією, мовою, звичаями та фольклором не можна вважати простою даниною моді, усестороння обізнаність була однією із характерних ознак епохи романтизму, а І. Вагилевича не випадково називали *"живою енциклопедією"* [Зашкільняк, 2006, с. 147].

Рис. 3. Музей Дідушицьких (з 1868). Будинок на вул. Театральній, 18. Фото 1870-х років
Fig. 3. Didushytski museum (from 1868). Building on Teatral'na street, 18. Photo 1870-th

Значну кількість археологічних знахідок передали у фонди музею колекціонери, зокрема Мєчислав Потоцький (1810–1878), відомий у середовищі археологів знахідкою Збруцького ідола та публікаціями, присвяченими цій знахідці. Якщо звернутися до постаті М. Потоцького, то необхідно згадати його роботу впродовж 1860-х років на посаді консерватора пам'яток, завдяки якій він здійснював теренові подорожі з метою фіксації історичних та археологічних об'єктів. Власне посада, яку обіймав, та значний інтерес до археологічних знахідок сприяли поповненню не лише його приватних археологічних колекцій, а й фондів музею Любомирських. Серед переданих матеріалів помітний науковий інтерес викликав металевий клинок та крем'яне долото, які знайдено у похованні поблизу села Хоросткова Гусятинського повіту. Знаряддя з кременю передали музею львівські колекціонери З. Радзімінський, К. Мацієвіч та ін. [Katalog..., 1877, s. 2].

Серед заходів, що вплинули на поповнення збірок музею та стали поштовхом до подальшого археологічного вивчення території Східної Галичини, стала перша археологічна виставка, яку ініціювали та провели працівники Оссолінеуму. Ідея організації цього заходу виникла у 1860 р. На сторінках першого тому "Бібліотеки Варшавської" поміщено відозву М. Дідушицького про намір у 1861 р. організувати для населення Галичини виставку

старожитностей [Biblioteka Warszawska, 1861, s. 171]. Відкриття виставки відбулося у 1861 р. у приміщенні Народного закладу ім. Оссолінських. Археологічна експозиція знаходилася у п'ятому залі. На жаль, артефактів, виявлених під час розкопок львівськими дослідниками, було подано обмаль [Przewodnik wystawy, 1861]. Більшість вітрин організатори виставки заповнили випадковими знахідками, значна частина яких не мала етикетажу [Abramowicz, 1991, s. 17–19]. Експонати для огляду були згруповані за територіальним принципом. Окрему групу становили керамічні вироби зі Звенигорода над Дністром, срібні вироби з Олеська, два золоті перстені зі Звенигорода під Львовом, шведські остроги, викопані на Знесінні у Львові [Przewodnik wystawy..., 1861, s. 30]. Важливо те, що всі зібрані для виставки матеріали передано до музею Любомирських [Wystawa..., 1861, s. 690–698].

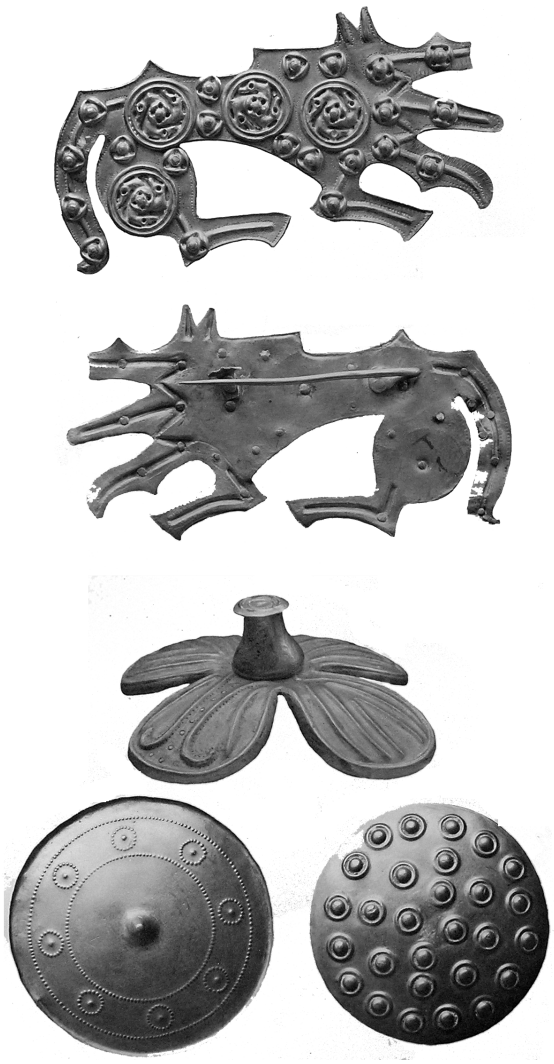

Рис. 4. Золоті прикраси з Михалківського скарбу. Колекція музею Дідушицьких (за: Hadaczek, 1904)

Fig. 4. Golden decorations from Mykhalkiv hoard. Collection of Didushytski museum (by: Hadaczek, 1904)

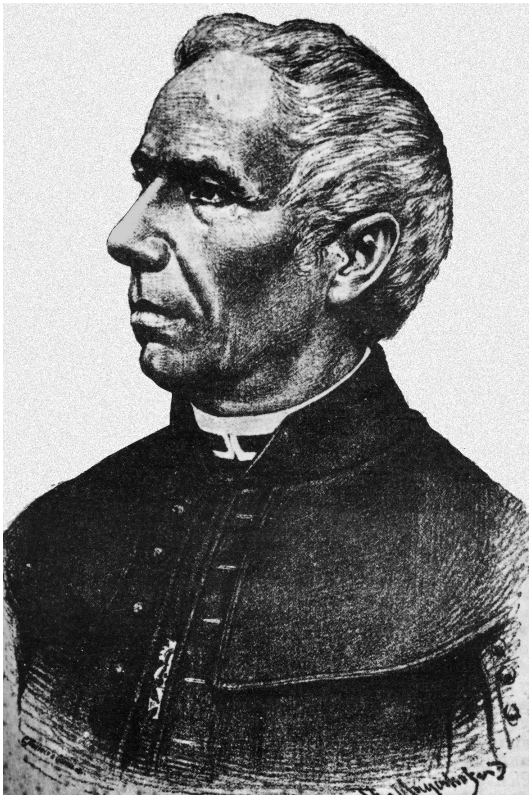

Рис. 5. Антін Петрушевич (1827–1913) – український історик, археолог, філолог, засновник музею Народного дому
Fig. 5. Antin Petrushevych (1827–1913) – Ukrainian historian, archaeologist, philologist, founder of museum

Виставка старожитностей 1861 р. поставила перед дослідниками проблему у справі обліку та опрацювання археологічних знахідок. Археологічні матеріали Народного закладу імені Оссолінських та музею Любомирських стали підвалинами на шляху формування та розвитку археологічної науки у Львові [Czasopism naukowy..., 1828, s. 5; Zawadzki, 1874, s. 365]. Музей при Оссолінеумі не втратив свого значення і в наступні роки. Свідченням цього є постійне поповнення його археологічними знахідками. Зокрема, велика частина артефактів, отриманих у 1869 р. під час будівництва залізниці на Підзамчу, потрапила саме у фонди музею Любомирських [ЦДІАУ у Львові, ф. 192, оп. 1, спр. 7, арк. 25].

Дуже швидко за рахунок формування великої колекції археологічних предметів музей перетворився на один із провідних закладів Східної Галичини, який набув чіткого археологічного спрямування.

Музей Дідушицьких

Дідушицькі належали до найдавніших та найзаможніших у Польщі родів. Отримавши добру домашню освіту, один із представників роду граф Володимир Дідушицький (1825–1899) (рис. 2) багато подорожував до різних країн світу. Найбільше вабили молодого графа природничі музеї. Одна з прижиттєвих карикатур на графа зображає, як він на колінах зізнається у коханні соловейкові [Чорновол, 2005]. Молоді роки його проходили у одному із родинних маєтків у Поториці (село на Сокальщині). Власне тут поряд із батьковою бібліотекою, яка налічувала тисячі оригінальних рукописів, картин, книг, Володимир розпочав формувати музейну збірку Дідушицьких (1845). У 1857 р. фундатор музею переніс свої колекції до Львова, а з 1868 р. розташував їх на вул. Театральній, 18 (рис. 3).

Музей Дідушицьких був найбагатшою інституцією такого роду у Східній Європі. На початках музей складався з експонатів природничого характеру. Пізніше В. Дідушицький зосередив увагу на археологічних знахідках, що стало поштовхом до створення потужної археологічної збірки у рамках музею. Це був унікальний приклад цілісного подання природи, геології та побуту Галичини. У путівнику по музею В. Дідушицький пише про заснування музею: *"...і виникла думка створення музею 50 років тому, щоби зробити і залишити музей, який би давав загальний образ того всього, що природа має і мала в минулому на нашій землі. Так утворилися відділи зоологічний, геологічний, палеонтологічний, ботанічний і пізніше добавилися етнологічний та археологічний"* [Włodzimierz Dzieduszycki..., 1899, s. 3]. На етапі формування музею археологія зосереджувалася в геологічно-палеонтологічному відділі і її основу становили бивні та кістки мамонта, а також керамічні вироби, отримані під час розкопок. До матеріалів, що мали чітко встановлене місце походження належали знахідки з Городниці [Шухевич, 1892, ч. 75].

Збірка постійно поповнювалася цікавими та унікальними археологічними знахідками. В. Дідушицький систематично збирав музейні колекції в галузі природи, етнографії та археології, експоновані на виставках у Відні (1873) та Парижі (1878) [Лєх, 2006, с. 23]. У серпні 1878 р. В. Дідушицький придбав для музею золоті речі з Михалківського скарбу (рис. 4), які становили найціннішу частину колекції музею Дідушицьких [Przybysławski, 1900, s. 31]. Придбання цього скарбу стало можливим завдяки тому, що М. Дунін-Борковський, голова повітової ради Борщівщини, оцінив вартість Михалківського скарбу і повідомив кустоша музею В. Зонтака про знахідку. Завдяки швидкій реакції кустоша скарб потрапив до музею [Chochorowska, 2001, s. 231–235].

Археологічна збірка у музеї розміщувалась у двох залах. Багато речей закуплено з рук аматорів. Колекції музею Дідушицьких поповнювались також матеріалами з розкопок у Галичині, зокрема, частина їх походить з розкопок К. Гадачека та Г. Оссовського, вагоме місце посідають матеріали з Городниці над Дністром [Hadaczek, 1907, s. 90–100; Шухевич, 1892, ч. 74–76; 1896, ч. 73]. Серед найдавніших знахідок виділялася колекція крем'яних знарядь Обремського [Терський, 2005, с. 45]. Значну кількість експонатів було отримано під час планомірних досліджень наприкінці 1870-х років, які проводили А. Шнайдер, В. Пшибиславський, І. Коперніцький та А. Кіркор та ін. [Przybysławski, 1906, s. 16; Demetrykiewicz, 1898, s. 3–12]. У 1884 р. музей Дідушицьких поповнився предметами зі скарбу бронзової доби, виявленого біля с. Руда коло Рогатина. До нього входила бронзова чаша та сім сокир-кельтів [Павлів, 2005, с. 258].

Природничий музей був відкритий для широкої публіки під час перебування у Львові цісаря Франца-Йосифа I 10 вересня 1880 р. [Dzieduszycki Włodzimierz, 1999, s. 131–132; Чорнобай, 2005, с. 230; Brzęk, 1994, s. 14–15]. Однак В. Дідушицький, передавши львівській громаді музей, не припинив його фінансування, оскільки розумів, що для повноцінного функціонування установи необхідним є постійне поповнення колекцій, їх наукове опрацювання, належне збереження.

Свідченням того, що музей перетворився на потужну наукову установу міста є факт, що з 1903 р. науковим співробітником музею працював відомий археолог Кароль Гадачек (1873–1914), який був випускником Львівського університету, проходив археологічні студії у Відні (1897–1900), здійснив детальне археологічне обстеження і вивчення пам'яток епохи неоліту, пшеворської культури на території Галичини, а також працював на посаді консерватора Центральної комісії старожитностей при Віденському Інституті археології. Показовим є те, що саме він займався впорядкуванням музейних збірок та організацією відділу археології [Kostrzewski, 1916, s. 96–97; Pilecki, 1960–61, s. 223–224]. З 1896 р. музей мав сім відділів. Окремо у шостий – "доісторичний" відділ виокремлено археологічні матеріали [Шухевич, 1896, ч. 73]. К. Гадачек залучився до підготовки путівника по музею, де виступив автором розділу "Доісторичний відділ музею Дідушицьких" [Hadaczek, 1907, s. 90–100]. Безумовною заслугою К. Гадачека є публікація однієї з найцінніших археологічних збірок музею – Михалківських скарбів [Hadaczek, 1904]. У 1906 р. у Природничому музеї зберігалося 8 тис. археологічних знахідок [Wiczkowski, 1907, s. 523–524].

Під патронатом графа В. Дідушицького музейна установа розвивалася у контексті державних освітніх та виставкових програм, що мали місце у Львові у другій половині XIX ст.

Музей Народного дому у Львові

Створення музею Народного дому пов'язано із діяльністю "Руcько-народного інституту "Народний дім у Львові". Виникла ця установа у червні 1849 р. згідно з рішенням Головної Руської Ради [Засъданіе..., 1849, с. 291–292]. Відповідно статуту це мав бути український культурно-освітній осередок, який включав освітні заклади, музей, бібліотеку та читальню [ЦДІАУ у Львові, ф. 130, оп. 1, спр. 6, арк. 1].

У питанні розвитку археології у стінах Народного дому увагу привертає музей, який бере початок з 1850 р. [Шпирка, 2005, с. 90]. Великий внесок у справу створення музею зробив Антін Петрушевич (1827–1913) – український історик, археолог та філолог (рис. 5). Будучи одним із зачинателів західноукраїнської археології, він відзначився як збирач джерельних

матеріалів до історії Східної Галичини. Звертаючись до постаті А. Петрушевича, варто відзначити, що у його наукових зацікавленнях вагоме місце відводиться історії літописного Галича. Дослідник провів краєзнавчу розвідку на місці Галича, детально ознайомився з його архітектурними пам'ятками, але помилково прийняв старостинський замок за замок галицьких князів, а церкву Різдва Христового назвав столичною Богородичною церквою галицьких митрополитів. З цього приводу Я. Пастернак писав, що *"саме таке ставлення справи, що його боронив він завзято до кінця свого життя, було причиною цілого спору між ним і всіма іншими дослідниками топографії Старого Галича"* [Пастернак, 1944, с. 24]. Позитивним моментом його численних праць було те, що вони заохочували вчених і місцевих краєзнавців до польових археологічних досліджень.

Період формування збірок музею припадає на 1861–1869 роки. Основу експозицій становили речі з приватних колекцій. Серед меценатів варто відзначити О. Духновча, М. Вінницького, які заклали основи природничого відділу музею; А. Зарицького, Ю. Левицького, А. Нечая, завдяки яким музей отримав значні за обсягом колекції археологічних знахідок. Важливим дарунком музею була нумізматична колекція І. Товарницького, до якої входили цінні монети, в тому числі і отримані під час земляних робіт [Естественный музей…, 1911, с. 89].

Рис. 6. Народний дім у Львові. Фото Ю. Едера. (за: Котлобулатова, 2006)
Fig. 6. Folk's house in L'viv. Photo by Ju. Eder (by: Котлобулатова, 2006)

Офіційне відкриття першого музею української громади при Народному домі відбулося у 1873 р. (рис. 6). Відразу розпочато структуризацію музею, основною її умовою було створення археологічного, природничого, нумізматичного відділів та картинної галереї. Археологічний відділ мав одну з найбагатших археологічних колекцій у Львові [Гупало, 2005, с. 353; Терський, 2005, с. 46]. Збірки музею формувалися за рахунок археологічних знахідок зі Львова, княжого Звенигорода, Галича, Бубнища.

Фондові збірки археологічного відділу музею Народного дому на 1900 р. нараховували близько 2 тисяч одиниць збереження. Лише у 1904 р. вдалося відкрити музей для відвідувачів під назвою Археологічний музей Народного дому. В 1882–1914 роках щомісяця видавався "Вісник Народного Дому", на сторінках якого публікувалися статті про археологічні розкопки та знахідки, які передано до Музею [Петрушевич, 1882–1884].

Ставропігійський музей

Ставропігійський інститут був українською національно-освітньою установою. У середині XIX ст. наукову роботу Ставропігії визначала програма, спрямована на вивчення

пам'яток минулого рідного краю, закладена на Соборі руських вчених 21 жовтня 1848 р. [Киричук, 2000, с. 141]. Програма передбачала комплексний підхід до письмових, археологічних та етнографічних джерел у вивченні історії.

Біля джерел формування музею був відомий археолог, історик, професор Львівського університету Ісидор Шараневич (1823–1901). Даючи оцінку діяльності І. Шараневича, відзначимо, що велику увагу він приділяв охороні археологічних пам'яток і принагідно намагався прислужитися розвитку археології у Східній Галичині. З цього приводу М. Грушевський у статті-некролозі, присвяченій І. Шараневичу, писав, що *"бувши одним із консерваторів пам'яток старовини в Східній Галичині, залишив вдячну пам'ять по собі численними розвідками та розкопками"* [Грушевський, 1902, с. 14]. Основні досягнення у польовій діяльності пов'язані з відкриттям та дослідженням могильника висоцької культури в с. Чехи на Брідщині та розкопками княжого Галича.

Щодо часу відкриття музею Ставропігійського інституту у сучасній літературі існує кілька суперечливих думок. Відомий дослідник музейної справи І. Свєнціцький вказує на те, що у 1886 р. при Ставропігійському інституті створено музей галицько-української старовини [Свєнціцький, 1908, с. 248]. Найточнішою датою у плані відкриття музею є 1889 р. У цей час закінчилася археологічно-бібліографічна виставка у Ставропігійському інституті, яка переросла у постійно діючу експозицію. Ця дата підтверджується інформацією, яку подає І. Шараневич у звіті про проведення виставки [Шараневич, 1889; Szaraniewicz, 1892, s. 55–60]. До цієї ж дати звертаються й сучасні дослідники О. Киричук [Киричук, 2000, с. 218–219], М. Бандрівський [Бандрівський, 2004, с. 608] та ін.

Основою музейної колекції стали матеріали з археологічних досліджень діячів Ставропігії. Першу музейну збірку відкрито у будинку Шараневича і налічувала вона всього 80 предметів. Основна частина експонатів походила з розкопок І. Шараневича та Л. Лаврецького в околицях Галича, а інша – надіслана з різних місць для Народного Дому у Львові [Ossowski, 1890, s. 22].

У 1886 р. археологічні матеріали з українсько-польської виставки (1885), після тривалої суперечки між І. Шараневичем та В. Дідушицьким вдалося перевезти з Політехніки на вул. Руську, 3, у приміщення Ставропігійського інституту, де було виділено відповідні приміщення, призначені для організації та проведення нової археологічної виставки. Формування музею вимагало накопичення речових матеріалів і відповідного фінансування. На кінець 80-х років XIX ст. Ставропігійський інститут завдяки успішним археологічним дослідженням І. Шараневича, А. Петрушевича та інших вчених поповнив колекцію археологічних знахідок. Крім цього, багаторічне приватне колекціонування речей діячами інституту сприяло у створенні одного з перших у Галичині українських музеїв. Музей був започаткований як археологічно-бібліографічна виставка 10 жовтня 1888 р., а згодом (1889) завдяки старанням І. Шараневича перетворений у постійно діючу експозицію. У 1892 р. І. Шараневич у листі до О. Барвінського писав, що створення музею було сенсом усього його життя. Шараневича справедливо називають фундатором галицько-українського музейництва. Він розробив засади класифікації та збереження археологічних знахідок і раритетів, які застосував у музеї Ставропігійського інституту і вберіг таким чином його цінні збірки від нищення [Чорновол, 2004, с. 7].

Експозиція музею складалася з двох відділів – археологічного-артистичного та бібліографічного в межах яких виділялося п'ять тематичних збірок: 1) рукописи і стародруки; 2) церковне мистецтво; 3) археологічні знахідки; 4) нумізматичні пам'ятки; 5) листи і грамоти з історії України.

Лише з розкопок І. Шараневича у Галичі в музеї було представлено 532 знахідки. Велику колекцію знахідок зі Звенигорода та його околиць передав археологічному відділу музею місцевий парох о. Білінкевич [Грушевський, 1899, с. 25]. На особливу увагу в експозиції музею Ставропігійського інституту заслуговує колекція бронзових знарядь та фібул гальштатської доби [Терський, 2005, с. 46]. Варто відзначити срібні прикраси з Молотівського скарбу. У статті М. Грушевського, присвяченій Молотівському скарбу, знаходимо інформацію, що *"...срібні ж*

речі, що були в нім, перейшли до музею львівської Ставропігії" [Бандрівський, 2004, с. 608]. Суттєву допомогу І. Шараневичу в організації та поповненні фондів музею надавав відомий історик Ф. Свистун, який був префектом новоствореного музею [Білас, 2002, с. 154]. У музеї влітку 1898 р. свою роботу розпочинав І. Свєнціцький. Він став музейником завдяки І. Шараневичу, який запросив його на посаду підручного писаря при Ставропігійському музеї. Саме це визначило його подальшу долю. Працюючи на цій посаді І. Свєнціцькому часто доводилося працювати з археологічними знахідками та бути зв'язковою ланкою між А. Петрушевичем та І. Шараневичем "*коли ходило за точне означення нової речі з розкопів, то професор Шараневич посилав з нею свого музейного аманусита* (писаря – Н. Б.) *до каноніка-кустоса А. Петрушевича. Старенький канонік не тільки розглядав прислану річ, але – дивлячись десь далеко у простір часу – вичував її своїми плоскими пальцями. Після того наступала діягноза, записка і обовязкові поручення передачі чемностей"* [Свєнціцький, 1931, с. 6].

Після відходу від наукової діяльності старшого покоління археологів Ставропігії, зокрема, І. Шараневича та А. Петрушевича, припинення археологічних робіт призвело до того, що музейні збірки перестали поповнюватися археологічними знахідками. На кінець XIX ст. діяльність діячів Ставропігійського інституту переходить у площину дослідження історії релігії, мистецтва тощо.

Музей Наукового Товариства ім. Шевченка

На особливу увагу у науковому та культурному житті Львова кінця XIX ст. заслуговує діяльність Наукового Товариства ім. Шевченка та особистий внесок у його розвиток Михайла Грушевського (1866–1934). З його переїздом до Львова (1894) спостерігаються якісні зміни не лише в історичних дослідженнях, а й в особливому підході до археологічних джерел. Незважаючи на те, що М. Грушевський все життя був вірний історії, його заслуги перед

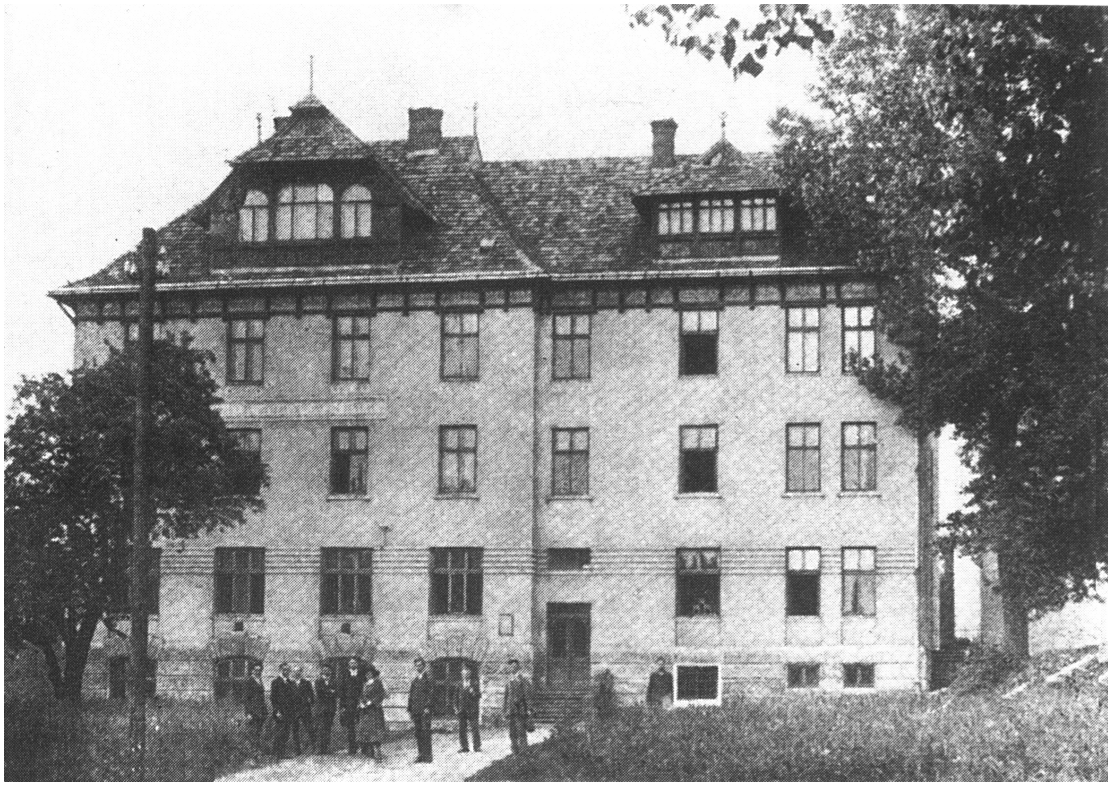

Рис. 7. Академічний Дім. Приміщення у якому функціонував Музей НТШ у 1907–1912 рр.
Fig. 7. Academic House. Building, where Museum of Shevchenko's scientific society functioned during 1907–1912

львівською археологією важко переоцінити. Без перебільшення можемо стверджувати, що впродовж 1894–1914 років навколо постаті М. Грушевського розвивалася вся українська історична та археологічна наука у НТШ. М. Грушевський, будучи учнем відомого київського археолога та історика Володимира Антоновича, переніс до Львова та застосував під час археологічних досліджень могильника у Чехах та Висоцьку методику розкопок великими площами. Перші статті вченого на сторінках Записок НТШ також присвячені археологічній тематиці.

Важливим моментом у розвитку археології у НТШ було створення музею (1893). М. Грушевський надавав великого значення формуванню музею і першим очолив його управу [Хроніка..., 1903, с. 8]. Добре ілюструє цей факт Відозва від 10 лютого 1897 р. із закликом до населення Галичини надсилати до НТШ археологічні та бібліографічні пам'ятки, етнографічні матеріали. Зауважимо, що відповідна колекція формувалася ще до утворення окремого археологічного відділу. Однак документи свідчать, що до 1900 р. у музеї зберігалися лише окремі експонати [ЦДІАУ у Львові, ф. 309, оп. 1, спр. 42, арк. 42]. З 1900 р. НТШ на пріоритетне місце поставило формування археологічного відділу [Петегирич, 1996, с. 61]. Відділ археології складався з двох частин: систематичної збірки предметів та копій з західноєвропейських розкопок і збірки предметів, виявлених на території України [Тимчасовий Каталог..., 1911, с. 5]. Окрім археологічного, у музеї було ще два відділи – етнографічний та церковний.

НТШ проводило велику науково-дослідну роботу, що сприяло нагромадженню археологічних матеріалів у фондових збірках музею. У 1901 р. у Записках НТШ надруковано нову відозву до населення про створення музею та кинуто заклик збирати матеріали. Особливий акцент у Відозві зроблено на археологічні знахідки: *"...просимо надсилати до нашого музею всякі потрібні для цього річи, а то – старинности: предмети з розкопок і припадкових находок на українсько-руській території (з можливо докладним означенням місця й обставин находки) – вироби з каменя, кости й бронзи, уламки шкляних наручників і намиста, хрестики й окраси, старосвітські залізні приряди; особливо такі находки варто б збирати на місцях старорускых міст, як Перемишль, Теребовля, Галич..."* [Грушевський, 1901, с. 3]. Не стояли осторонь формування музейної збірки й окремі члени НТШ. Зокрема І. Франко та В. Гнатюк у 1902 р. опублікували у "Літературно-науковому віснику" звернення, у якому писали: *"Наш край багатий історичними та археологічними пам'ятками тисячолітнього життя як мало котрий інший ... Всіх наших читачів, усіх прихильників нашого розвою просимо уклінно збирати такі пам'ятки і посилати їх до НТШ"* [Франко, Гнатюк, 1902, с. 77]. Це свідчить про те, що музею та його археологічному відділу відводилась неабияка роль.

Важливим питанням у формуванні археологічного відділу музею стала систематизація колекції з археології. 7 червня 1903 р. на засіданні історико-філософської комісії НТШ М. Грушевський запропонував сформувати фондові збірки за проблемно-хронологічним принципом. Необхідними елементами вчений вважав: а) колекцію західноєвропейських типів археологічних культур палеоліту, неоліту; б) колекцію доби бронзи і ранньозалізного віку з середньодунайських і західноєвропейських земель; в) колекцію різних хронологічних періодів з українських земель [Крип'якевич, 1991, с. 410]. В основу археологічного відділу музею лягли збірки княжих часів з Канева, з княжого городища в Звенигороді біля Львова. М. Грушевський звернувся до Ф. Вовка з проханням закупити колекцію знарядь з палеолітичних стоянок у Франції. Завдяки Ф. Вовку у 1903 р. музей НТШ поповнився унікальними зразками ашельських ручних рубил, привезених з Франції [Ситник, 1999, с. 9]. Крім того, Ф. Вовк надсилав до Львова рідкісні археологічні експонати придбані у Італії, Швейцарії, Єгипті [Петегирич, 1996, с. 61]. У "Хроніці НТШ" під 1903 р. читаємо *"невеличкий музей Товариства збільшився дуже гарною систематичною археологічною збіркою передісторичних старожитностей"* [Хроніка..., 1903, с. 48]. У 1904 р. Ф. Вовк займався впорядкуванням археологічної збірки Музею [Кубійович, 1991, с. 28].

Керуючи НТШ, М. Грушевський постійно піклувався про поповнення збірок музею. У 1907 р. археологічні фонди музею було поповнено цінною колекцією експонатів зі Східної

Волині, яка налічувала більше 1,3 тис. виробів кам'яної доби [Кубійович, 1991, с. 28]. Впорядкуванням цієї збірки займався Богдан Януш, який розпочав свою діяльність в археологічному відділі музею НТШ. Не випадково перші наукові розвідки Б. Януша були присвячені діяльності музею та характеристиці його археологічних колекцій [Janusz, 1909]. Станом на 1908 р. всі археологічні та етнографічні колекції музею НТШ містилися у великій залі засідань товариства [Тимчасовий Каталог..., 1911, с. 3]. Кімнати Академічного Дому (рис. 8), які використовувалися для експонування речей з 1907 р., не відповідали музейним вимогам [Берест, Таравська, 2000, с. 230]. Відкриття музею для відвідувачів у цей час було мрією, яку втілити в життя не було змоги. За таких обставин працівник музею археолог Володимир Гребеняк писав: *"...в тісних мурах Академічного Дому Музей робить враження не столичного, а провінційного музею"* [Залізняк, 1911, с. 58].

Впродовж 1910 р. збірки музею значно поповнилися, що спонукало товариство видати каталог музейних експонатів і виділити на це необхідні кошти [Хить, 2003, с. 92]. В цей час експонати музею передав М. Біляшевський, зокрема, матеріали з городища "Княжа Гора", датовані XII–XIII ст. [ЦДІАУ у Львові, ф. 309, оп. 1, спр. 34, арк. 34].

У 1912 р. Товариство купило нову кам'яницю на вул. Чернецького, 24 (зараз Винниченка) і перенесло туди музей. Для музею було відведено п'ять залів, два з яких займала археологія: 4-й – передісторична археологія; 5-й – історична археологія [ЦДІАУ у Львові, ф. 309, оп. 1, спр. 35, арк. 8; Гнатюк, 1986, с. 142].

У 1913 р. відбувається стрімкий зріст числа експонатів у музеї. Їх кількість перевищувала 19 тис. од. зб., в той час як у 1909 р. налічувалося менше 2 тис. експонатів.

Розвиток музею НТШ пов'язаний з діяльністю молодого і талановитого дослідника В. Гребеняка, який у передвоєнний час займав посаду апліката музею і активно займався впорядкуванням та поповненням археологічних збірок. Завдяки роботі В. Гребеняка підготовлено тимчасовий каталог музею НТШ. Тоді археологічна колекція налічувала 5012 од. зб. [ЦДІАУ у Львові, ф. 309, оп. 1, спр. 31, арк. 14] серед яких: 309 експонатів відносились до епохи палеоліту, 2155 – епохи неоліту, 201 – трипілля, 129 – доби бронзи, 2195 – скіфської і княжої доби [Музей НТШ..., 1999, с. 4].

Цікавою видається співпраця музею НТШ з іншими музейними установами Львова. У 1913 р. велися переговори з Національним музеєм про передачу до нього ікон та іконостасів, натомість, забрати до своїх фондів археологічні знахідки та пам'ятки матеріальної культури. Таким чином музей НТШ мав стати археологічно-етнографічним, а Національний музей історично-культурним [Свєнціцький, 1931, с. 18]. У червні 1914 р. укладено угоду з Національним музеєм про поділ прав на збирання експонатів, згідно якої музей НТШ мав право збирати етнографічні, археологічні та фізіографічні експонати, натомість право збору предметів мистецтва належало Національному музею [Хить, 2003, с. 93; Олійник, 2005, с. 13]

Напередодні Першої світової війни археологічна збірка музею НТШ була найбільшою у Східній Галичині. Варто зауважити, що працівники музею на досить високому науковому рівні опрацьовували археологічні знахідки, систематизували їх і створювали відповідні каталоги [Тимчасовий Каталог..., 1911]. Але розвиток археологічного відділу музею НТШ, як і інших закладів Львова, перервала війна.

Кабінет-музей доісторичних знахідок

З середини XIX ст. археологія займає помітне місце у навчальному процесі Львівського університету (рис. 9). Окрема кафедра археології тут була створена на початку XX ст. Цьому передувала наполеглива праця викладачів суміжних дисциплін, які залучали до викладання археологічний матеріал – Л. Цвіклінського, І. Шараневича, М. Грушевського. Важливим етапом у розвитку університетської археології у другій половині XIX ст. стало формування археологічної колекції. Професор Людвік Цвіклінський (1853–1942), не будучи археологом за фахом, великого значення надавав наочному матеріалу у навчальному процесі. Саме з цією метою Л. Цвіклінський у 1876 р. заснував кабінет археологічних знахідок [Plezia, 1987, s. 729], який знаходився під його безпосереднім керівництвом упродовж 1876–1893 років. У кабінеті

зберігалася велика кількість археологічних матеріалів та проводились практичні заняття з археології [ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 586, арк. 70].

Ще однією заслугою Л. Цвіклінського перед археологією є те, що він забезпечив підтримку і привів у науку Кароля Гадачека (1873–1914), який у скорому часі продовжив справу свого вчителя у формуванні археологічних колекцій університету, був охоронцем доісторичних пам'яток у Львівському консерваторському окрузі, став засновником першої кафедри класичної археології у Львівському університеті (1905).

Рис. 8. Корпус Львівського університету у якому знаходилась кафедра археології та кабінет-музей доісторичних знахідок. Фото поч. XX ст.
Fig. 8. Building of L'viv University, where the Chair of archaeology and cabinet-museum of pre-historical finds. Photo from beginning of XX century

На формування археологічних колекцій університету сприятливий вплив мала консерваторська діяльність І. Шараневича та Л. Цвіклінського. Займаючи відповідні посади у комісії з охорони пам'яток, вони мали змогу скеровувати значну частину матеріалів, отриманих під час розкопок, до археологічної збірки університету. Знайдені матеріали із розкопок могильників у селах Чехи і Висоцьке (близько 1500 од.) передано до кабінету класичної археології Львівського університету з метою заснування *"крайового кабінету передісторичних речей"* (рис. 9). Тісна співпраця І. Шараневича з Комісією зі збереження історичних та мистецьких пам'яток сприяла тому, що у власність університету потрапляли знахідки із інших пам'яток. Поступово кабінет класичної археології з невеличкої збірки перетворювався в експозицію, у якій виділялося кілька відділів. Серед них помітне місце займали предмети та публікації археологічного змісту, фотографії пам'яток, розкопів, творів античного мистецтва, копії відлитих предметів давнини [Wiczkowski, 1907, s. 266; Білас, 2005, с. 49]. У 1898 р. кабінет класичної археології університету мав чотири окремі відділи. Завдяки Л. Цвіклінському, який був обраний головою Кола консерваторів і кореспондентів Східної Галичини, вдалося розширити приміщення для археологічних знахідок університетського музею. На основі клопотання академічний сенат віддав на потреби археологічного інституту частину будівлі, яку раніше займав фізичний інститут. У 1899 р. Л. Цвіклінський провів інвентаризацію збірки кабінету класичної археології відповідно до кожного відділу та стосовно

їх розміщення [Kronika..., 1899, s. 195; 1912, s. 13]. Для забезпечення потреб кабінету і для придбання археологічних матеріалів незначні кошти виділяв уряд. Крім цього, приватні пожертви для поповнення археологічної колекції надавав граф Кароль Лянцкоронський [Білас, 2005, с. 59].

Починаючи із 1909 р., приміщення і фонди кабінету археологічних знахідок з ініціативи директора музею та завідувача кафедри класичної археології та праісторії К. Гадачека використовувались для практичної роботи та засідань "Академічного гуртка любителів археології", що позитивно впливало на формування майбутніх археологів.

Рис. 9. Керамічні вироби з розкопок І. Шараневича у Чехах Бродівського повіту з колекції кабінету-музею доісторичних знахідок. Експозиція Археологічного музею Львівського національного університету ім. І.Франка

Fig. 9. Ceramic ware from excavations of I. Sharanevich in Chekhy Brody powiat from collection of cabinet-museum of pre-historical finds. Exposition of Archaeological museum of Ivan Franko National university in L'viv

Національний музей

Основи майбутнього Церковного музею (згодом – Національного музею у Львові) стали формуватися ще далеко до 1905 р., коли відбулося відкриття музею. Тривалий період у підвальних приміщеннях собору святого Юра у Львові нагромаджувалися старожитності. Тут знаходились зібрані Андреєм Шептицьким рукописи, стародруки, стародавні ікони. Речові мистецькі колекції доповнювали випадкові нумізматичні знахідки, які часто приносили у Митрополичу Капітулу парафіальні священики. Набуті предмети ретельно фіксувалися в інвентарній книзі.

Про захоплення старожитностями і початки колекціонування митрополит Андрей Шептицький розповідав у своїх спогадах [Шептицький, 1931, с. 2–3]. Ще монахом наприкінці XIX ст. він відвідав село Поляну, яке знаходиться поблизу Добромишля. Зацікавився давніми

іконами із місцевої старенької дерев'яної церкви: *"І так ікони давньої церкви села Поляна набув я, стали одним з перших зав'язків Музею"* [Шептицький, 1931, с. 1–2].

У 1901 р. при підтримці митрополита Андрея створено Археологічний музей при Львівській Духовній семінарії. Через два роки головний охоронець пам'яток Олександр Колесса вніс пропозицію створити *"центральний музей для василіанських старожитностей"* [Бандрівський, 2001, с. 7].

Перші археологічні надходження у фонди майбутнього музею зафіксовані з села Звенигород, що поблизу Львова. Знахідки передано як дарунок церкві св. Юра від місцевого аптекаря Андрія Винницького. Аптекар передав шість фрагментів синього скляного браслета та фрагмент великого ліпного горщика. Ці матеріали були знайдені під час копання городу за школою. Після подальших розкопок, проведених на місці знахідки, було знайдено кілька фрагментів кераміки із зеленою поливою і вістря списа [Шептицький, 1931, с. 2–3].

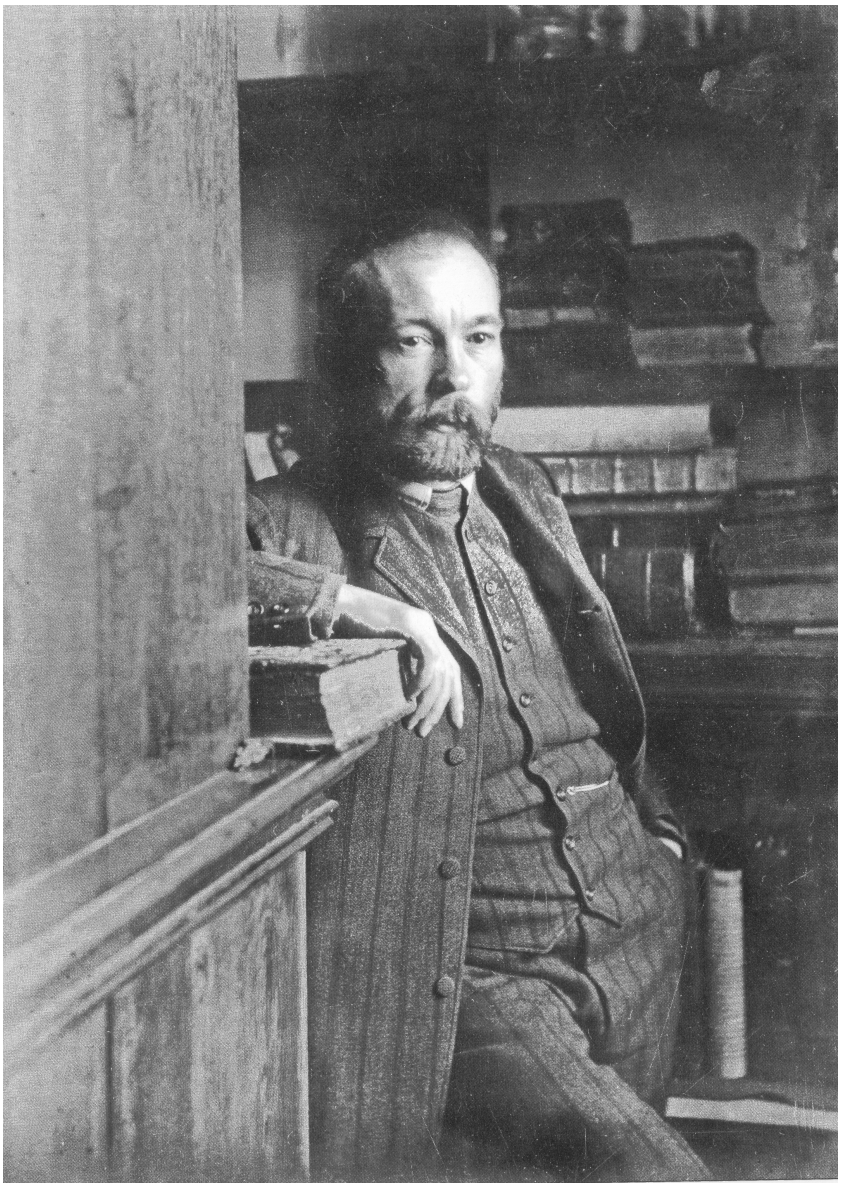

Рис. 10. Іларіон Свєнціцький (1876–1956) – український філолог та мистецтвознавець, директор Національного музею (за: Котлобулатова, 2006)

Fig. 10. Ilarion Sventsits'kyi (1876–1956) – Ukrainian philologist, historian of art, director of National museum (by: Котлобулатова, 2006)

Організаційне оформлення музею відбулося на початку 1905 р. Тоді установа отримала назву "Церковний музей", у якому запроваджено систематичний опис набутого матеріалу у семи відділах: стародруки, рукописи слов'янські, архів, ікони, етнографія, археологія, підручна бібліотека. При правлінні музею з ініціативи А. Шептицького створили дорадчий орган – Кураторію (опікунську раду). Кураторія отримала досить широкі повноваження, які торкалися питань організації роботи музею, виставок, експозиції вітрин, пошуку та збору матеріалів, контролю за належним збереження та переміщенням експонатів. Для опису і впорядкування музейних збірок на роботу було прийнято Іларіона Свєнціцького (рис. 10), який свою роботу музейного працівника, як уже згадувалось, розпочинав у Ставропігійському музеї під безпосереднім керівництвом І. Шараневича. Принагідно зауважимо, що І. Свєнціцький у 1899 р. став студентом Археологічного інституту та вільним слухачем історико-філологічного факультету у Санкт-Петербурзі. У час навчання він побував у Празі та Відні, де мав змогу ознайомитися з музейними збірками, що найбільше вабило молодого та допитливого дослідника [Сухий, 2005, с. 318–319].

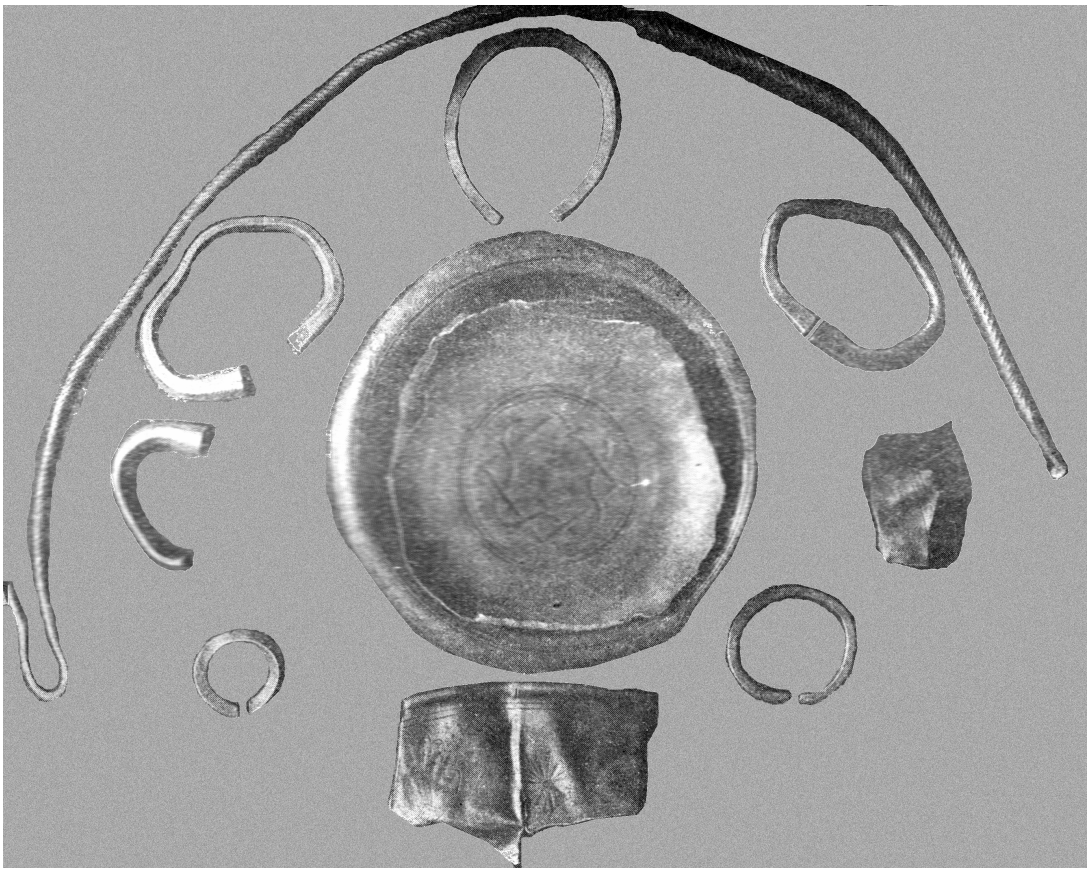

Рис. 11. Крилоський скарб. VI ст. З колекції Національного музею у Львові (за: Пастернак, 1932)
Fig. 11. Hoard from Krylos. VI century. From collection of National museum in L'viv (by: Пастернак, 1932)

Популярність Національного музею у Львові швидко зросла. Відзначався також стрімкий ріст фондових збірок. З метою збору матеріалів працівники організовували експедиції. Влітку 1905 р. І. Свєнціцький здійснив археологічну мандрівку по Галичині, під час якої впродовж п'яти тижнів відвідав понад 60 сіл, у яких описав та зібрав для музею багато археологічних знахідок. З осені розпочалася інвентаризація фондів музею [Свєнціцький, 1931, с. 7]. На кінець 1905 р. у фондах Церковного музею вже знаходилося близько 2 тис. історичних експонатів. Більшість з них мала випадкове походження.

Загалом процес формування колекцій у Національному музеї на початковому етапі мав невпорядкований і хаотичний характер. Тому в першу чергу виникла потреба виконання науково-обгрунтованої класифікації. Першим її кроком стало розмежування археологічних та мистецько-малярських експонатів. Далі експонати стали виділяти у відповідності до їхнього колишнього призначення. Таким чином, окремі групи творили: колекція зброї, знаряддя та предмети праці, побутові речі та ін. [ЦДІАУ у Львові, ф. 750, оп. 1, спр. 1, арк. 1–11; ф. 750, оп. 1, спр. 4; ф. 358, оп. 2, спр. 250].

У 1907 р. на добровільні пожертвування та при фінансовій підтримці Андрея Шептицького для потреб музею було закуплено будинок польського художника Яна Стики, який знаходився на вулиці Міцкевича, 11 (зараз вулиця Листопадового Чину). Це дало можливість значно розширити діяльність та значення музею. А в 1911 р. за допомогою А. Шептицького Музей отримав будинок професора Дуніковського, що на вулиці Мохнадського, 42 (зараз вулиця Драгоманова) [Свєнціцький, 1920, с. 7].

Після заснування музею та організації його діяльності А. Шептицький утворив спеціальну фундацію, щоб передати Церковний музей у власність українського народу. На спільному засіданні адміністрації Церковного музею та Кураторії у травні 1910 р. його перейменовано на "Національний музей у Львові", який очолив Іларіон Свєнціцький.

Одним із напрямків наукової роботи на етапі формування Національного музею стала каталогізація зібраних історичних збірок з метою їх подальшого наукового опрацювання та публікації. У 1913–1914 роках інвентаризацію фондів музею проводив відомий археолог Ярослав Пастернак, який згодом у спогадах писав про своє перше враження від цієї роботи, а саме, *"на кількасот музейних предметів, не вчисляючи книжок та рукописів, мало лиш шість свою "метрику" а більшість решти (прим. археольогія) стратила без неї цілу свою документально-доказову чи історичну вартість"* [Пастернак, 1931, с. 29]. Тепер каталогізація велася за групами збереження предметів, виділених за матеріалом, технікою виконання, хронологією та іншими критеріями. Кожен експонат фіксувався на окремій картці за встановленою уніфікованою схемою. Я. Пастернак впродовж 1914 р. вів інвентарну книгу надходжень до музею та інформував про діяльність музею та нові надходження громадськість Львова у місцевій пресі ("Діло", "Руслан") [Пастернак, 1931, с. 30].

Наприкінці 1913 р. зусиллями наукових працівників Національного музею під керівництвом І. Свєнціцького видано невеликий ілюстрований музейний путівник [Ілюстрований Провідник, 1913], у якому зафіксовано, серед інших експонатів, археологічні знахідки. Зокрема, увагу дослідників привернув унікальний бронзовий хрест знайдений у грудні 1911 р. біля с. Аксманичі (або Яксманичі) [Петегирич, 1996а, с. 127]. Зауважимо, що під 1911 р. зареєстровано лише дві археологічні знахідки. Ще однією археологічною знахідкою у фондах музею, що мала неабияку наукову та музейну цінність був срібний скарб VI ст., який походив з Крилосу біля Галича (рис. 11). До скарбу входили масивні гривни та позолочена тарілка візантійського походження [Пастернак, 1932, с. 56]. Кількість надходжень предметів археології збільшилася в час роботи у музеї Я. Пастернака, так за 1913–1914 рр. інвентарні номери та своє місце у фондах та експозиції отримали 68 археологічних знахідок [Свєнціцький, 1920, с. 76].

Національний музей виступав одним із важливих осередків розвитку української культури та науки. На базі музею діяло "Товариство охорони української старовини у Львові", основним завданням якого був розвиток музейництва у Східній Галичині. З музеєм співпрацювала Духовна Семінарія, її викладачі Й. Боцян та К. Богачевський організували у музеї окремий курс краєзнавства та церковної археології з метою підготовки студентів для збору матеріалів на теренах Східної Галичини [Свєнціцький, 1931, с. 13]. У цей час було підписано згадувану вище угоду між Музеєм НТШ та Національним музеєм про розподіл предметів для експозицій і формуванням колекцій вужчого профілю в обох музеях. Успішну працю Національного музею перервала Перша світова війна.

* * *

Таким чином, у добу романтизму археологічні колекції з приватних збірок набирають впорядкованого характеру музеїв. Свідченням чого є діяльність музеїв Любомирських та Дідушицьких, у яких поруч із колекціонуванням випадкових експонатів "музейної вартості" відбувається формування грона дослідників, які виходять на певний науковий рівень в фіксації, опрацюванні, каталогізації та публікації музейних збірок.

Друга половина XIX – початок XX ст. в розвитку української археологічної науки відзначається значними змінами. Насамперед свідченням цього є продуктивна робота музеїв "Народного Дому", Ставропігії, НТШ, Національного музею. Навколо них зосереджували свою наукову роботу українські археологи (А. Петрушевич, І. Шараневич, М. Грушевський, В. Гребеняк та ін.). Львівські музеї набирають статусу центрів розвитку археологічної науки. Вони служать не лише місцем для збору та збереження експонатів, як це було в період формування приватних колекцій, а виступають науковими осередками, які організовують польові дослідження, опрацьовують та публікують їх результати, а вже після цього реставрують та експонують археологічні знахідки.

ЛІТЕРАТУРА

Бандрівський М.

2000 Археологічні зацікавлення Івана Вагилевича // Шашкевичіана: Збірник наукових праць. – Львів-Вінніпег. – Вип. 3–4. – С. 137–140

2001 Пам'яткоохоронна діяльність Церкви в контексті національно-культурного руху в Галичині (кінець XIX–XX ст.) – Автореферат дис....канд. іст. наук. – Львів. – 20 с.

2004 Коментар (до статті М. Грушевського "Молотівське срібло. Археологічна замітка") // Михайло Грушевський. Серія історичної студії та розвідки. – Львів. – Т. 6. – С. 608.

Берест Р., Таравська Л.

2000 До питання про формування археологічних збірок Музею НТШ у Львові в кінці XIX – на початку XX ст. // АДЛУ. – Вип. 4. – С. 228–231

Білас Н.

2002 І. І. Шараневич та його внесок у розвиток археологічної науки // Археологія. – № 3. – С. 152–156.

2005 Археологічна наука у Львівському університеті (XIX – 30-ті роки XX ст.) // АДЛУ. – Вип. 8. – С. 46–114.

Гнатюк В.

1986 Наукове товариство імені Шевченка у Львові. – Мюнхен-Париж. – 244 с.

Грушевський М.

1899 Звенигород Галицький // Записки НТШ. – Львів. – Т. 31–32. – С. 1–28.

1901 Відозва "В справі музея при Науковім Товаристві ім. Шевченка" // Записки НТШ. – Т. 43. – С. 1–3.

1902 Ісидор Шараневич – заслужений історик // Записки НТШ. – Т. XLV. – С.14.

Гупало В.

2005 З історії дослідження ранньосередньовічної кераміки Прикарпаття та Західної Волині // МДАПВ. – Вип. 9. – С. 353–372.

ДАЛО

Ф. 26 (Львівський університет). – Оп. 7. – Спр. 586. – Арк. 73.

Естественный...

1911 Естественный музей "Народного Дома" во Львовъ съ концемъ 1910 г. // Въстник Народного Дома. – Львів. – С. 84–90.

Залізняк М.

1911 Стан Музею // Хроніка НТШ. – Львів. – Ч. 45. – С. 58.

Засъданіе...

1849 Засъданіе Головной Руской Рады дня 3/15 червня // Зоря Галицька. – Львів. – 8 (20) червня. – С. 291–292.

Зашкільняк Л.

2006 Іван Вагилевич на тлі свого часу та історіографії // Багатокультурне історичне середовище Львова XIX і XX століттях / За ред Леоніда Зашкільняка і Єжи Матерніцького. – Львів-Жешув. – Т. IV. – С. 146–153.

Ілюстрований...

1913 Ілюстрований Провідник по Національному Музеєви у Львові / Зладив д-р І. Свенціцький. – Жовква. – 36 с

Киричук О.

2000 Археологічні дослідження Ставропігійського Інституту в 70–90-х роках XIX ст. // АДЛУ. – Вип. 4. – С. 214–227.

2000a Історичні дослідження діячів Ставропігійського інституту у Львові (1864–1890 роки) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів. – Вип. 7. – С. 141–149.

Котлобулатова І.

2006 Львів на фотографії (1860–2006). – Львів. – 311 с.

Крип'якевич І.

1991 Історико-філософічна секція НТШ під керівництвом Михайла Грушевського в 1894–1913 рр. // Записки НТШ. Праці історико-філософської секції. – Т. CCXXII. – С. 392–411.

Кротоус А.

1997 Львівські музеї і Олександр Чоловський // Наукові записки ЛІМ. – Львів. – Вип. VI. – С. 3–13.

1998 До питання формування окремих музейних збірок України та м. Львова у XIX – І третині XX ст. // Наукові записки ЛІМ. – Львів. – Вип. VII. – С. 3–13

Кубійович В.

1991 Нарис історії НТШ (1873–1949). – Львів. – 52 с.

1993 Вагилевич Іван // Енциклопедія Українознавства. Перевидання в Україні. – Львів. – Т. 1. – С. 203

Кушнір В.

2005 Створення львівського Музею Наукового товариства ім. Шевченка: суспільно-політичний та культурний контекст // Історичні пам'ятки Галичини. Матеріали третьої наукової краєзнавчої конференції 19 листопада 2004 р. – Львів. – С. 19–25.

Лєх Я.

2006 З історії польсько-українських зв'язків в археології (кінець XVIII ст. – 1939 р.) // АДЛУ. – Вип. 9. – С. 17–53.

Музей НТШ...

1999 Музей НТШ: з нашої історії. – Львів. – 11 с.

Олійник В.

2005 Музейництво Західної України під час Першої світової війни (1914–1918 рр.) // Історичні пам'ятки Галичини. Матеріали третьої наукової краєзнавчої конференції 19 листопада 2004 р. – Львів. – С. 12–19.

Павлів Д.

2005 Скарб із с. Руда та деякі аспекти культової практики у гальштатський період на заході України // МДАПВ. – Вип. 9.– С. 257–272.

Пастернак Я.

1931 Моя праця в Національному музею 1913–14 рр. // Двадцятьп'ять –ліття Національного музею у Львові. – Львів. – С. 29–32.

1932 Коротка археологія західноукраїнських земель. – Львів. – 130 с.

1944 Старий Галич (Археологічно-історичні досліди у 1850–1943 рр.). – Краків-Львів. – 219 с.

Петегирич В. М.

1994 З історії археологічної збірки музею НТШ // Історичне краєзнавство і національне виховання. Матеріали науково-практичної конференції. Львів, 27 травня 1994. – Львів. – С. 74–76.

1996 Доля археологічних колекцій музею НТШ // Бібліотека Наукового товариства ім. Шевченка: книги і люди. – Львів. – С. 59–67.

1996а Значення Перемишля в утвердженні християнства на південно-західних рубежах Київської Русі в XI–XIII ст. // Początki sąsiedztwa. Pogranicze etniczne polsko-rusko-słowackie w średniowieczu. – Rzeszów. – С. 125–132.

Петрушевич А. С.

1882–1884 Археологические находки близ города Галича // Вестник Народного Дома. – Львов. – № 1–18

Русалка Дністрова...

1989 Документи і матеріали / Упорядник Ф. І. Стеблій. – Київ.

Свєнціцький І.

1908 Опис музею Ставропігійського інституту у Львові. – Львів.

1920 Про музеї і музейництво: Нариси і замітки. – Львів. – 79 с.

1931 XXV літ діяльності Національного музею // Двадцятьп'ять –ліття Національного музею у Львові. – Львів.

Ситник О.С.

1999 Хведір Вовк – перший професійний дослідник палеоліту України // Археологічна збірка Херсонської інспекції охорони пам'яток. – Херсон. – № 1. – С. 64–79.

Сухий О.

2005 І. С. Свенціцький: еволюція суспільно-політичних засад наукової діяльності на початку XX століття // Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w. / Pod red. J. Maternickiego, L. Zaszkilniaka. – Rzeszów. – Т. 3. – С. 317–330.

Терський С.

2005 З історії колекціонування археологічних пам'яток львівськими науковими та музейними осередками у XIX – 1-а половина XX ст. (за архівними матеріалами та колекціями Львівського історичного музею) // Історичні пам'ятки Галичини. Матеріали третьої наукової краєзнавчої конференції 19 листопада 2004 р. – Львів. – С. 43–55.

2005а Дослідження та колекціонування старожитностей Галицько-Волинської держави в Галичині у XIX ст. // АДЛУ. – Вип. 8. – С. 296–304.

Тимчасовий Каталог...

1911 Тимчасовий Каталог українського національного музею при Науковім товаристві імени Шевченка у Львові. Відділи археології і етнографії. – Львів.

Франко І., Гнатюк В.

1902 Два поклики // Літературно-науковий вісник. – Львів. – Т. 17. – С. 77.

Хить М.

2003 Історія музею Наукового товариства імені Шевченка у документах фонду НТШ ЦДІА України у Львові // Матеріали II наукової краєзнавчої конференції "Історичні пам'ятки Галичини", 21 листопада 2002 р. – Львів. – С. 89–94.

Хроніка...

1903 Хроніка Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові. – Львів. – Ч. 2. – 54 с.

ЦДІАУ у Львові

Ф. 130 (Руський народний інститут "Народний дім"). – Оп. 1. – Спр. 6.

Ф. 192 (Крайове Археологічне товариство). – Оп. 1. – Спр. 7 (Відозва відділу товариства археологічного у Львові). – Арк. 24–27.

Ф. 309 (Наукове товариство ім. Шевченка) – Оп. 1. – Спр. 34. – Арк. 34.

Ф. 309. – Оп. 1. – Спр. 35. – Арк. 8.

Ф. 309. – Оп. 1. – Спр. 31. – Арк. 14.

Ф. 309. – Оп. 1. – Спр. 42. – Арк. 42.

Ф. 358 (Шептицький Андрей). – Оп. 2. – Спр. 250 (1904–1914. Листи директора Національного музею у Львові Свєнціцького Іларіона). – Арк. 1–237.

Ф. 750 (Український Національний музей) – Оп. 1. – Спр. 1. (Пам'ятні записки Свєнціцького і Шептицького про історію створення музею та його діяльність) – Арк. 1–11.

Ф. 750. – Оп. 1. – Спр. 2.

Ф. 750. – Оп. 1. – Спр. 4. (Листи Свєнціцького Іларіона Шептицькому Андрію з повідомленням про придбання книжок, ікон, рукописів та інших експонатів для Музею).

Чорновол І.

2004 Ісидор Шараневич – призабутий фундатор історії України у Львівському університеті // Львівська Газета. 19 березня. – № 49 (373). – С.7.

2005 Граф Володимир Дідушицький – меценат // Львівська газета. – № 674 (108).

Шараневич И.

1886 Указания в писаных источниках, а особенно в документах и актах до археологических исследований. – Львов. – 35 с.

1889 Отчетъ из археологическо-библиографической выставке в Ставропигийском Институте, открытой 28 сентября (10 октября) 1888р. закрытой 16 (28) февраля 1889 г., и опись фотографий снятых предметов той же выставки. – Львов. – 99 с.

Шептицький Андрей.

1931 Мої спомини про предмети музейних збірок // Двадцятьп'ять-ліття музею у Львові / Під ред. І. Свєнціцького. – Львів.

Шпирка Г.

2005 "Въстник Народного Дома" як джерело до вивчення культурно-освітньої діяльності Народного дому у Львові // Історичні пам'ятки Галичини. Матеріали третьої наукової краєзнавчої конференції 19 листопада 2004 р. – Львів. – С. 88–95.

Шуст Р.

2003 Знахідки монетних скарбів на території Галичини в першій половині XIX століття: спроба реконструкції складу // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів. – Вип. 38. – С. 427–458.

Шухевич В.

1892 Музей Дідушицьких // Діло. – Ч. 74–76.

1896 Музей Дідушицьких // Діло. – Ч. 73.

Abramowicz A.

1991 Historia archeologii polskiej XIX i XX wiek. – Warszawa – Łódź. – 206 s.

Biblioteka...

1861 Biblioteka Warszawska. – Warszawa. – T. I. – S. 171.

Brzęk G.

1994 Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie i jego twórca. – Lublin. – 200 s.

Chochorowska E.

2001 Przyczynek do historii skarbu z Michałkowa // Materiały archeologiczne. – Kraków. – T. XXXII. – S. 231–235.

Czasopism naukowy...

1828 Czasopism naukowy księgozbioru publicznego imienia Ossolińskich. – Lwów. – R. I. – Z. 1.– S. 5.

Dzieduszycki Włodzimierz

1999 Dzieduszycki Włodzimierz (1825–1899) // Britannica. Edycja polska. – Poznań. – T. 10. – S. 131–132.

Haczewska B., Korczyńska E.

1997 Kolekcje numizmatyczne w Galicji // Rozwój muzealnictwa i kolekcjonerstwa numizmatycznego – dawniej i dziś – na Białorusi, Litwie, w Polsce i Ukrainie. Materiały z II Międzynarodowej Konferencji Numizmatycznej 5–7.IX. 1996. – Warszawa. – S. 51–58.

Hadaczek K.

1904 Złote skarby michałkowskie. – Kraków. – 30 s. – tabl. XIII

1907 Dział przedhistoryczny muzeum im. Dzieduszyckich. – Lwów. – S. 90–100 (odbitka z "Przewodnika po Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie 1907").

Janusz B.

1909 Muzeum Naukowego Towarzystwa im. Szewczenki // Na ziemi naszej. – № 17.

Katalog...

1877 Katalog muzeum imienia Lubomirskich. – Lwów. – 158 s.

Kostrzewski J.
1916 Karol Hadaczek i jego działalność naukowa // Kosmos. – Lwów. – T. 41. – S. 95–99.
1949 Dzieje polskich badań prehistorycznych. – Poznań. – 221 s.
Kronika...
1899 Kronika Uniwersytety Lwowskiego. – Lwów. – T. 1. (1894/5–1897/8).– 265 s.
1912 Kronika Uniwersytety Lwowskiego. – Lwów. – T. 2 (1898/9–1909/10). – 711 s.
Ossowski G.
1890 Sprawozdanie z wycieczki paleoetnologicznej po Galicyi w r. 1889 // ZWAK. – Kraków. – T. XIV. – S. 19–22.
Pauli Ż.
1840 Starożytnosci Galicyjskie. – Lwów. – 49 s.
Pilecki J.
1960–61 Hadaczek Karol // Polski slownik Biograficzny. – Wrocław. – T. 10. – S. 223–224.
Plezia M.
1987 Filologia klasyczna // Historia nauki polskiej. – Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Lodź. – T. IV.1863–1918. – Cz. III. – S. 726–752.
Przewodnik...
1861 Przewodnik wystawy starożytniczej Lwowskiej w r. 1861. – Lwów. – 32 s.
1909 Przewodnik po muzeum imienia książat Lubomirskich we Lwowie. – Lwów. – 123 s.
Przybysławski W.
1900 Dwa złote skarby w Michałkowie // Teka konserwatorska. – Lwów. – R. II. – S. 31–43.
1906 Repertoryum zabytków przedhistorycznych na obszarze szesnastu powiatów Galicji Wschodniej. – Lwów. – 77 s.
Szaraniewicz I.
1892 Muzeum Instytutu Stauropigijskiego we Lwowie // Teka konserwatorska. – Lwów. – R. I. – S. 55–60.
Wagilewicz J.
1843 Berda w Uryczu // Biblioteka naukowego zakladu Ossolinskich. – Lwów. – T. 6. – S. 151–168
Wiczkowski J.
1907 Lwów, jego rozwój i stan kulturalny oraz przewodnik po mieście. – Lwów. – 587 s.
Włodzimierz Dzieduszycki...
1899 Włodzimierz Dzieduszycki twórca i założyciel Muzeum im. Dzieduszyckich. Życiorys z portretem (odbitka z "Kosmosu"). – Lwów. – S. 1–7.
Wystawa Starożytności...
1861 Wystawa Starożytności ojczystych we Lwowie urządzona przez Zakład narodowy imenia Ossolińskich // Biblioteka Warshawska. – S. 690–698
Zawadzki W.
1874 Muzeum Zakładu imenia Ossolińskich we Lwowie // Biblioteka Warszawska. – T. III. – S. 365–374.

Natalia BULYK

ARCHAEOLOGICAL COLLECTIONS IN L'VIV MUSEUMS (1823–1914)

Issue of formation of archaeological collections in L'viv museums during XIX – beginning of XX is analyzed at the paper. Special attention is paid to development of archaeology in scientific researches of Lubomyrski and Dzizushytski museums. Process of appearance of Ukrainian Museums such as Shevchenko Scientific society, "Folk House", Stavropigia and formation of archaeological collections in these museums is investigated. Scientific activity of scholars of these institutions (I. Sharanevich, A. Petrushevych, M. Grushevskyi) and their influence on development of archaeological museums and archaeological science are shown.